

A Sociological Study of Economic Factors and Their Relationship with Political Participation Among Citizens Aged 25 and Over in Esfarayen

Mohammad Hassan Behnamfar¹

Fatemeh Shaeriy²

Received: 20/4/2024

Accepted: 29/7/2024

Introduction

Participation is a kind of belief and a prerequisite for any successful project or program aimed at improving people's lives and fostering social development. Many scholars and social science experts have identified political participation as one of the elements of development, considering the comprehensive political involvement of the people to be synonymous with development; hence, political participation is a significant parameter in most national and international planning efforts. This study suggests that both the motivation and capacity for political participation stem from fundamental non-political institutions that shape individuals' lives. Given the crucial and fundamental role of the economy in human life and in shaping individuals' behaviors—particularly their political behavior—this research examines the impact of economic factors on the political participation of individuals aged 25 and over in the city of Esfarayen. The goal is to use the results of this study to devise strategies that deepen the spirit of political participation among members of society, thereby creating the necessary conditions for this involvement that contribute to the development, progress, and stability of the community. According to theoretical perspectives, economic conditions and individuals' class positions can influence their participation levels. Therefore, there is a meaningful relationship between an individual's economic status and political participation. Numerous studies have been conducted regarding the relationship between political participation and

1. Associate Professor, Department of Islamic Studies, Esfarayen Higher Education Complex, North Khorasan, Iran. (Corresponding Author), behnamfarb@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2992-0970>

2. MA Graduate in Sociology, Esfarayen Higher Education Complex, North Khorasan, Iran, fshaeri@chmail.ir,

<https://orcid.org/0000-0003-2992-0970>

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

socioeconomic status. The area of this study is the city of Esfarayen, located in North Khorasan, which presents a new case in the body of existing research.

Methodology

Considering the objectives of the research, its general approach is quantitative, and its method is survey-based. A questionnaire technique was employed for data collection. The validity of the questionnaire was established through content validity with the assistance of expert opinions. For this purpose, the questionnaire was reviewed by several professors, and adjustments were made based on the insights provided by specialists. To determine the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha coefficient was utilized. The Cronbach's alpha coefficient for the political participation variable with 18 items was 0.716, and for the socioeconomic status variable with 12 items—encompassing education level, job title, living conditions, housing price, car price, average monthly family income, father's education level, mother's education level, father's occupation, mother's occupation, average monthly family expenses, and residential area—it was 0.725. The statistical population consists of all individuals over 25 years old residing in the city of Esfarayen, totaling 59,490 according to the latest population and housing census in 2016. Based on Cochran's formula, a sample size of 382 was derived for this study. To ensure generalizability, 400 questionnaires were distributed, of which 17 were invalid, leaving 383 questionnaires available for analysis.

Findings

The descriptive results of the present study indicate the following: In the background variables of the research, 45% of the sample studied are male and 55% are female. The average age of the respondents is 35.54 years. The most frequently reported age among the respondents is 28 years. The highest frequency of respondents (65.5%) falls within the age range of 25 to 37 years. 70.5% of the sample studied are married, and 29.5% are single. In terms of education, only 1% of the respondents are illiterate, 5% have reading and writing skills, 11% have less than a diploma, 42% have a diploma or associate's degree, 32.9% hold a bachelor's degree, and 8.1% have a master's degree or higher. More than half of the sample (63.4%) are employed, while 36.6% are unemployed. Among the 63.4% who are employed, 29.5% have medium to high-status jobs, 26.1% have medium to low-status jobs, 5.5% have high-status jobs, 2.3% have very high-status jobs, and 0.8% have low-status jobs. Regarding the economic status of the research sample, 19.3% are in the upper class, 28.7% in the middle class, and 52% in the lower class. Therefore, it can be concluded that more than half of the research sample is economically classified in the lower class. To

examine the assumption of normality of the research variables and the collected data, the Kolmogorov-Smirnov test was utilized along with SPSS (version 23).

Discussion and Conclusion

In the present study, a total of 383 citizens over the age of 25 in Esfarayen were examined using Cochran's formula based on stratified sampling. The constructed questionnaire, consisting of 23 questions, assessed political participation and the economic factors affecting it in the county of Esfarayen. Political participation was examined in three dimensions: formal political participation, informal political participation, and protest participation, with a total political participation index created from these dimensions. The questions were formulated based on the theoretical framework and existing research findings. The validity of the questionnaire was measured through content validity, and the reliability of the questionnaire was evaluated using Cronbach's alpha. The Cronbach's alpha for the independent variables and also the dependent variable, where applicable, was obtained to be above 0.7, indicating a high correlation among the questions. The data were processed using SPSS.

Keywords: Political Participation, Economic Status, Socioeconomic Status, Esfarayen.

References

- Abniki, H. (2012). Jahani shodan va chalesh-e mosharekat-e siyasi dar jomhuri-ye eslami-ye Iran [Globalization and the challenge of political participation in the Islamic Republic of Iran]. *Research in Theoretical Politics*, 1(10), 109-131. [In Persian]
- Adibi Sadeh, M., & Keyhani, M. (2006). Avamel-e moather bar mosharekat-e siyasi-e daneshjuyan-e daneshgah-e Esfahan [Factors affecting the political participation of Isfahan University students]. *Scientific Research Quarterly of Islamic Azad University*, 1(1), 151-176. [In Persian]
- Al-Ghafoor, S. M. T., & Kaashef-Ol Ghetā, F. (2009). Tasir-e sharayet-e ejtemaei-eqttesadi bar meshaarekat-e siyasi-e zanān dar Iran [The impact of socioeconomic conditions on women's political participation in Iran]. *Shia Women*, 6(20), 149-185. [In Persian]
- Alizad, E. (2008). Mosharekat-e siyasi va tanavo-e raftar-e ray-dahandegaan [Political participation and the diversity of voter behavior]. *Culture of Thought*, 7(26), 119-141. [In Persian]
- Bastani, H. (2003). *Barresi-ye tasir-e paygah-e eghtesadi-ejtemaei-e daneshjooyan bar mizan-e moeshaarekat-e siyasi-e anan* [An examination of the impact of socioeconomic status on students' political participation]. (Unpublished master's thesis), University of Tehran, Iran. [In Persian]
- Cainzos, M., & Voces, C. (2010). Class inequalities in political participation and the death of class debate. *International Sociology*, 25(3), 383-418.
- Firouzjaeian, A., & Jahangiri, J. (2008). Tahil-e jame-e shenakhti-e mosharekat-e siyasi-e daneshjuyan: nemoné-ye moredi motalee-e daneshjuyan-e daneshgah-e Tehran [A sociological analysis of student political participation: A case study of university of Tehran students]. *Social Sciences*, 5(1), 83-109. [In Persian]
- Ghaffari Hashjin, Z., Beiginia, A., & Tasmimghatie, A. (2010). Avamel-e moaser bar mosharekat-e siyasi-e daneshjooyan-e olum-e siyasi va fani-e daneshgah-e Tehran [Factors affecting the political participation of students of political and technical sciences at University of Tehran]. *Quarterly Journal of Political Sciences*, 6(2), 207-240. [In Persian]
- Hassani, Q. (2010). Barresi-ye rabete-ye biganegi-e siyasi va ejtemaei ba mosharekat-e siyasi va ejtemaei-e daneshjuyan-e daneshgah-ha-ye dolati-e shahr-e Tehran dar Sal-ha-ye 86-87 [An examination of the relationship between political and social alienation and political and social participation among students at public universities in Tehran, 2006-2007]. *Social Sciences*, 17(50), 130-171. [In Persian]
- Isaksson, A.S. (2010). *Political participation in Africa: Participatory inequalities and the role of resources (No. 462)*. Gothenburg: School of Business, Economics and Law at University of Gothenburg. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/23023/gupea_2077_23023_4.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Jafarinia, G. (2008). Tathir-e ravabet-e sazemani va payegah-e tabeghati bar tamayol-e be mosharekat-e siyasi-e javanan-e shahr-e Khormoj [The impact of

- organizational relationships and socioeconomic status on the inclination towards political participation among young people in Khormoj]. *Social Sciences*, 5(2), 1-18. [In Persian]
- Lamprianou, I. (2013). Contemporary political participation research: A critical assessment. In K. Demetriou (Ed.), *Democracy in transition* (pp. 21-42). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-30068-4_2
- Markus, G. B., & Walton, H. Jr. (2002). *Civic participation in American cities*. Michigan: University of Michigan. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=69d83eb9ce870a31e3eb6149ae44aa95667afaf4>
- Mohammadi, J. (2001). *Barresi-ye ertebat-e paygah-e ejtemai va eqtesadi, zamineh ha-ye khanevadegi, sakht-e shakhsiati-e afrad ba mizan-e mosharekat-e siasi-e anan* [An examination of the relationship between socioeconomic status, family background, personality traits, and levels of political participation]. (Unpublished master's thesis). University of Tehran, Iran. [In Persian]
- Mohammadiasl, A. (2004). Mavane-ye mosharekat-e siasi-e zanan dar Iran [Obstacles to women's political participation in Iran]. *Social Welfare*, 3(12), 93-130. [In Persian]
- Neshat, M. R. (2010). *Barresi-e olgo va motale-ye avamel-e tasirgozar bar mizan-e mosharekat-e siasi (sherekat dar entekhabat) moalleman va dabiran-e amuzesh va parvaresh-e navahi-ye yek shahr-e Rey* [An examination and study of the factors influencing the level of political participation (election turnout) among teachers and educators in district one of Rey city]. (Unpublished master's thesis). Payam Noor University, Tehran Branch, Iran. [In Persian]
- Nikpour Ghanvati, L., Moayeni, M. & Ahmadizadeh, H. (2012). Barresi-e olgoohay-e ejtemai, eqtesadi-e mortabet ba mosharekat-e siasi [An examination of the social and economic factors related to political participation]. *Women and Society*, 3(9), 41-64. [In Persian]
- Pishevar, A. (1997). *Jame'e shenasi-e siasi* [Political sociology]. Ahvaz: Islamic Azad University Press. [In Persian]
- Shahramnia, A. M., & Mollaie, S. (2010). Tahlile agahi-e siasi-e moalleman bar sherkat dar entekhabat: motalee-ye moredi moalleman-e navahi-e 1 va 3 Esfahan [Analysis of teachers' political awareness on election participation: A case study of teachers in districts 1 and 3 of Isfahan]. *Political Science Journal*, 6(1), 135-166. [In Persian]
- Sorush, M., & Hosseini, M. (2013). Javanan, nojavanan va moshaarekat-e siasi, barrasi-ye moghayesei-ye naghsh-e avamel-e jame'e-paziri dar mosharekat-e siasi-e javanan va nojavanan-e Shiraz [Adolescents, youth, and political participation: A comparative analysis of the role of socialization factors in the political participation of youth and adolescents in Shiraz]. *Journal of Social Sciences*, 10(2), 93-125. [In Persian]
- Vahida, F., & Niazi, M. (2004). Taamoli dar mored-e rabete-ye bein-e saakhtar-e khanevade va mosharekat-e ejtema'i dar shahr-e Kashan [A reflection on the

- relationship between family structure and social participation in the city of Kashan]. *Journal of Social Sciences Letter*, (23), 117-145. [In Persian]
- Zahedi, M. J., & Beiranvand, A. (2010). Paygah-e eghtesadi-ejtemaei va negareshe ba mosharekat-e siasi (motalee-ye moredi: shahr-e Khorramabad) [Socioeconomic status and attitude towards political participation: a case study of Khorramabad City]. *Iranian Journal of Sociology*, 11(2), 51-73. [In Persian]
- Zibakalam, S., Asbaghy, H., Afshari, D. (2011). Tasir-e paygah-e eghtesadi-ejtemaei bar mosharekat-e siasi (motalee-ye moredi: shahrestan-e Dashtestan) [The impact of socioeconomic status on political participation: A case study of Dashtestan County]. *Journal of Political Studies*, 3(9), 31-49. [In Persian]

مقاله‌ی علمی - پژوهشی

مطالعه‌ی جامعه‌شناختی رابطه عوامل اقتصادی با میزان مشارکت سیاسی شهروندان بالای ۲۵ سال در شهرستان اسفراین

محمد حسن بهنام‌فر^۱

فاطمه شاعری^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸

مشاهده‌ی مقاله‌ی منتشر شده: دوره‌ی ۱۸، شماره‌ی ۳

http://www.farhangekhorasan.ir/article_201254.html

چکیده

تاریخ حیات انسان تاریخ همکاری و مشارکت است. زمانی که انسان دریافت با تجمیع توان خود می‌تواند بر مشکلات فائق آید، مشارکت زاده شد. مشارکت عبارت است از حضور و دخالت آگاهانه، داوطلبانه، متعهدانه و خلاق اقشار مختلف جامعه در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، تأمین منابع، اجرا و نظارت بر فعالیت‌ها به منظور بهره‌مندی از منابع مادی و معنوی آن‌ها. مشارکت سیاسی یکی از ابعاد مهم مشارکت است که مشروعیت سیاسی، توسعه، پیشرفت و کارآمدی هر کشور در گرو آن است و کاهش آن در برنامه‌ریزی‌های اساسی برای اداره‌ی جامعه و ثبات و سازماندهی اجتماعی اختلال ایجاد می‌کند و با ایجاد تنش‌ها و بحران‌ها از انجام برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ممانعت به عمل می‌آورد؛ بنابراین، تلاش در جهت تحقق هر چه بیشتر آن از اهم امور است که نیاز به شناخت و مطالعه‌ی علمی عوامل تأثیرگذار بر آن دارد. هدف از انجام این پژوهش

۱. استادیار گروه معارف اسلامی مجتمع آموزش عالی اسفراین، خراسان شمالی، ایران. نویسنده مسئول
behnamfarb@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2992-0970>

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، مجتمع آموزش عالی اسفراین، خراسان شمالی، ایران.
fshaeri@chmail.ir

<https://orcid.org/0000-0003-2992-0970>

COPYRIGHTS

2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

مطالعه‌ی نقش عوامل اقتصادی افراد بر میزان مشارکت سیاسی آنان است. تحقیق حاضر به روش پیمایشی و با مطالعه بر روی نمونه‌ی متشکل از ۳۸۳ نفر از افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند، انجام گرفته است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که وضعیت اقتصادی بر مشارکت سیاسی تأثیرگذار است و هر چه وضعیت اقتصادی افراد بهتر باشد، میزان مشارکت سیاسی آنان بیشتر است؛ اما بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد و مشارکت سیاسی آنان رابطه‌ی معناداری یافت نگردید. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد شغل، تحصیلات و جنسیت افراد نیز بر میزان مشارکت سیاسی اثرگذار است.

واژه‌های کلیدی: مشارکت سیاسی، وضعیت اقتصادی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، شهرستان اسفراین.

مقدمه

از زمان ارسطو^۱ تا جان دیویی^۲ بسیاری از فلاسفه‌ی اجتماعی مشارکت مردمی را منبعی از انرژی خلاق و حیاتی دانسته‌اند که برای دفاع در مقابل حکومت ستمگر و صورت قانونی دادن به فرد جمعی کاربرد دارد. به اعتقاد آن‌ها، مشارکت با درگیر ساختن تعداد زیادی از مردم در اداره‌ی امور جامعه، ثبات و نظم را افزایش می‌دهد و با دادن فرصت اظهار علائق و خواسته‌ها به هر فرد خیر و مصلحت اکثریت را تأمین خواهد کرد (نشاط، ۱۳۸۹: ۷). بسیاری از صاحب‌نظران، برنامه‌ریزان و متخصصان علوم اجتماعی نیز از مشارکت سیاسی در جایگاه یکی از عناصر توسعه نام برده‌اند و مشارکت سیاسی همه‌جانبه‌ی مردم را با توسعه یکی دانسته‌اند؛ از این‌رو مشارکت سیاسی یکی از پارامترهای مهم در اکثر برنامه‌ریزی‌های ملی و بین‌المللی است (حسنی، ۱۳۸۹: ۱۴۳). همچنین عملکرد خوب دموکراسی‌ها، مشارکت شهروندان در سیاست را می‌طلبد و مشارکت جزء حقوق اولیه و ضروری در یک سیستم سیاسی دموکرات محسوب می‌گردد

---

1. Aristotle
2. John Dewey

(Lamprianou, 2013: 21) و با دیگر ویژگی‌های دموکراسی مانند رضایت و مسئولیت همگانی، حقوق اکثریت و اقلیت‌ها و برابری در هم تنیده است. از طرف دیگر مشارکت به سبب آنکه نقش مؤثری در برقراری ثبات سیاسی ایفا می‌نماید، به‌عنوان یک ضرورت سیاسی مورد توجه خاص سیاست‌مداران و دولتمردان بوده است (سروش و حسینی، ۱۳۹۲: ۹۴). همچنین به‌طور مستقیم به بهبود و اجرای سیاست‌های دولت کمک می‌کند و فرصت‌های تدوین سیاست‌های هوشمندانه را افزایش می‌دهد (Markus & Wolton, 2002:6).

در کشور ایران بعد از شکل‌گیری انقلاب اسلامی، نقش مشارکت مردم در امور سیاسی بسیار پررنگ شد و مردم اصلی‌ترین منبع مشروعیت نظام شدند و همین پشتوانه‌ی مهم باعث شده است که دولت جمهوری اسلامی ایران در سطح جهانی حرفی برای گفتن داشته باشد؛ لذا با توجه به نکات ذکر شده و نقش مهم مشارکت سیاسی در ابقا و تداوم نظام جمهوری اسلامی ایران و تلاش در جهت افزایش هر چه بیشتر آن در کشور، پژوهش حاضر به بررسی نقش اقتصاد و پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد بر میزان مشارکت سیاسی آنان در شهرستان اسفراین اختصاص یافته است. با توجه به این نکته که سن قانونی رأی‌دهندگان در انتخابات رسمی کشور - یکی از شاخص‌های مشارکت سیاسی - ۱۸ سال است، افراد بالای ۲۵ سال جهت مطالعه انتخاب گردیدند که حداقل سابقه‌ی دو بار شرکت در انتخابات را داشته‌اند.

بیان مسئله

امروزه در سراسر جهان یکی از مؤلفه‌های مشروعیت سیاسی، میزان مشارکت مردم در امر سیاسی است (ادیبی سده و کیهانی، ۱۳۸۵: ۱۵۲). دولت‌ها ناچارند برای کسب مشروعیت، به مشارکت سیاسی تن در دهند (غفاری هاشجین، بیگی‌نیا و قطعی، ۱۳۸۹: ۲۰۸). مشارکت نوعی باور و پیش‌نیاز هر طرح یا برنامه موفقیت‌آمیز برای بهبود زندگی مردم و توسعه‌ی اجتماعی است. بررسی و ارزیابی برنامه‌های توسعه در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی در کشورهای درحال توسعه نشان می‌دهد که عدم بهره‌گیری از مشارکت مردم عامل شکست این برنامه‌ها بوده است (وحیدا و نیازی، ۱۳۸۳: ۱۱۹). در واقع هر اندازه مردم به‌ویژه طبقات تحصیل‌کرده در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها و به عهده گرفتن مسئولیت‌ها سهم بیشتری داشته باشند،

توسعه، پیشرفت و کارآمدی بیشتر خواهد بود. ارتباط مشارکت سیاسی با کارآمدی به طور عام و توسعه‌ی سیاسی به طور خاص به اندازه‌ای است که برخی متفکران، پارامتر اصلی این دو را مشارکت سیاسی دانسته و براین اساس به تفکیک نظام‌های سیاسی دست زده‌اند (آب نیکی، ۱۳۹۰: ۱۱۵ - ۱۱۶). کاهش مشارکت سیاسی در برنامه‌ریزی‌های اساسی برای اداره‌ی جامعه و ثبات و سازماندهی اجتماعی اختلال ایجاد کرده و با ایجاد تنش‌ها و بحران‌ها در انجام برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ممانعت به عمل می‌آورد (فیروزجائیان و جهانگیری، ۱۳۸۷: ۸۴). عدم مشارکت سیاسی به منزله‌ی یکی از نشانه‌های ناکارآمدی دولت‌ها محسوب می‌شود و بدین معناست که دولت مزبور قادر به ایجاد شبکه‌های ارتباطی میان ترتیبات نهادی (قواعد بازی و هنجارهای مربوط به مشارکت سیاسی) و کارآمدی در سطح کلان و نیز در فرایندهای سیاسی خود نیست (آب نیکی، ۱۳۹۰: ۱۱۵). با توجه به نقش و اهمیت مشارکت سیاسی بررسی دقیق این مسئله و عوامل مؤثر بر آن ضروری می‌نماید؛ بنابراین در پژوهش حاضر با این فرض که هم‌انگیزه و هم‌ظرفیت مشارکت در سیاست ریشه در نهادهای بنیادین غیرسیاسی دارد که افراد در طول حیات خود با آن‌ها درگیرند و با توجه به نقش مهم و اساسی اقتصاد در زندگی بشر و شکل‌دهی رفتار افراد - به خصوص رفتار سیاسی آنان - نقش عوامل اقتصادی بر میزان مشارکت سیاسی افراد بالای ۲۵ سال در شهرستان اسفراین مورد بررسی قرار گرفته است تا با استناد به نتایج این پژوهش بتوان تدابیری اندیشید که روحیه‌ی مشارکت سیاسی در بین آحاد جامعه هرچه بیشتر تعمیق یابد و زمینه‌ی لازم برای این حضور در جهت توسعه، پیشرفت و ثبات جامعه فراهم گردد. برای رسیدن به این مهم سعی شده است که اهداف زیر دنبال شود:

هدف کلی تحقیق

- شناخت نقش عوامل اقتصادی بر مشارکت سیاسی افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین.

اهداف جزئی

- شناخت نقش وضعیت اقتصادی بر مشارکت سیاسی افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین؛
- شناخت نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر مشارکت سیاسی افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین؛
- شناخت میزان و نوع مشارکت سیاسی افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین.

پیشینه‌ی پژوهش

ساینزوس و واسیس^۱ (2010) در پژوهشی تحت عنوان «نابرابری طبقاتی و مشارکت سیاسی» رابطه‌ی بین طبقه‌ی اجتماعی و مشارکت سیاسی را بررسی نمودند و با شواهد تجربی، تئوری‌های مدرن را که کاهش طبقه‌ی اجتماعی و ایجاد جوامع پسامدرن را پیش‌بینی می‌کنند، مورد اعتراض قرار دادند. و با تأکید بر ارتباط مداوم طبقه به عنوان یک منبع تفکیک رفتار سیاسی، رابطه‌ی بین طبقه و مشارکت سیاسی را تأیید نمودند.

ایساکسون^۲ (2010) در پژوهشی تحت عنوان «مشارکت سیاسی در آفریقا: نقش منابع فردی» به این نتیجه رسید که اگر چه مشارکت سیاسی پرهزینه است و نیاز به صرف بخش‌های زیادی از منابع فردی دارد اما اغلب، افراد دارای منابع کم نسبت به افراد دارای منابع غنی، بیشتر در سیاست مشارکت می‌نمایند. این پژوهش، قدرت تبیینی ضعیف نظریه‌ی منابع را نشان می‌دهد.

محمدی (۱۳۸۰) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی ارتباط پایگاه اجتماعی - اقتصادی، زمینه‌های خانوادگی، ساخت شخصیتی افراد با میزان مشارکت سیاسی آنان» نشان داد که پایگاه اقتصادی - اجتماعی شرکت‌کنندگان نقش تعیین‌کننده‌ای بر مشارکت سیاسی ندارد.

بستانی (۱۳۸۲) در پایان‌نامه‌ی خود، با عنوان «بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی دانشجویان بر میزان مشارکت سیاسی آنان» به این نتیجه رسید که دانشجویانی با درآمد خانوادگی بیشتر، مشارکت سیاسی بالاتری نیز دارند.

---

2. Cainzo & Voces

3. Isaksson

جعفری نیا (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر روابط سازمانی و پایگاه طبقاتی بر تمایل به مشارکت سیاسی جوانان شهر خورموج» دریافت که رابطه‌ی معناداری بین اثر تعاملی دو متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی و روابط سازمانی با میزان تمایل به مشارکت سیاسی جوانان وجود دارد. هرچه پایگاه اقتصادی جوانان بالاتر و همچنین روابط سازمانی آن‌ها بیشتر باشد، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت سیاسی نیز بالاتر خواهد بود.

زیباکلام، اصبعی و افشاری (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر مشارکت سیاسی (مطالعه‌ی موردی شهرستان دشتستان)» نشان دادند که با افزایش سطح پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد از میزان مشارکت سیاسی آنان - انتخابات ریاست‌جمهوری - کاسته شده است و بالعکس.

زاهدی و بیرانوند (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان «پایگاه اقتصادی - اجتماعی و نگرش به مشارکت سیاسی (مطالعه موردی شهر خرم آباد)» بیان نمودند که مشارکت سیاسی افراد در هر جامعه‌ای به میزان زیادی متأثر از تفاوت‌های اقتصادی - اجتماعی آنان است. آنان به این نتیجه رسیدند پاسخگویی که دارای پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین‌تری هستند، با مشارکت سیاسی مخالفت بیشتری دارند.

نیک‌پور فنواتی، معینی و احمدی (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی مرتبط با مشارکت سیاسی» نشان دادند که بین شغل، طبقه‌ی اجتماعی و درآمد با مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

علاوه بر پژوهش‌های فوق تحقیقات دیگری نیز در زمینه‌ی ارتباط مشارکت سیاسی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی انجام شده است. باین حال حوزه‌ی مورد مطالعه در این پژوهش شهرستان اسفراین واقع در خراسان شمالی می‌باشد که مورد جدیدی در بین مطالعات است؛ پس می‌توان اطلاعات زیادی در رابطه با میزان مشارکت سیاسی این شهروندان و همچنین اطلاعاتی از شرایط اقتصادی آنان و روابط بین این دو متغیر به دست آورد و علاوه بر شناخت این مسائل، این اطلاعات را برای پیشرفت و آبادانی در دست کارگزاران مربوطه قرار داد.

چارچوب نظری

عوامل اقتصادی و مشارکت سیاسی

براساس دیدگاه‌های نظری موقعیت طبقاتی افراد می‌تواند وضعیت مشارکت آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد و چگونگی مشارکت افراد و یا نگرش‌های سیاسی آنان بیشتر به این عامل وابسته است (جعفری‌نیا، ۱۳۸۷: ۱۰ - ۱۱). یکی از اولین محققان که به‌طور جدی اهمیت تئوری و عملی مشارکت سیاسی شهروندان را مورد توجه قرار داد، دوتوکویل^۱ بود. براساس تئوری دوتوکویل آمریکا نماینده‌ی دموکراتیک‌ترین ملت‌های قرن نوزدهم بود، چون شهروندان آن - مردان سفیدپوست بالغ جامعه‌ی آمریکا - تا حدی به برابری اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بی‌نظیر در تاریخ جهان رسیده بودند؛ از قبیل تنوع در پایگاه اجتماعی، میزان تملک زمین و دیگر شکل‌های ثروت و در حقوق سیاسی و مدنی و موضوعات دیگر. دوتوکویل توجه داشت که آمریکائیان به دلیل برابری موقعیت‌ها و تا حدی در اثر فشار برای حفظ و تقویت موقعیت‌هایی مانند عمل مشارکت در امور جاری، با تعداد بیشتر و هدف‌های متنوع‌تر نسبت به ملت‌های دیگر گرد هم می‌آیند. دوتوکویل بعدها متوجه شد که چنین تمایلاتی نتیجه‌ی برابری نسبی ثروت و دیگر موقعیت‌ها در آن کشور است. دارایی تمامی افراد جامعه تقریباً با هم برابر است؛ هیچ فردی نمی‌تواند به تنهایی اعمال نفوذ کند و در نتیجه همه مجبورند در قالب اقدامات سیاسی و اجتماعی گروهی به هم بپیوندند (پیشه‌ور، ۱۳۷۶: ۳۳۰).

از دیدگاه مارکسیستی^۲ گام اول در جامعه‌شناسی سیاسی، بررسی منافع طبقاتی است. از این نگاه حوزه‌ی روبنایی دولت را باید بر حسب عمل نیروهای اجتماعی، به‌ویژه طبقات اجتماعی بررسی و تأثیر متقابل آن‌ها را بر هم تحلیل کرد. به دیگر سخن طبقات اجتماعی براساس محاسبه‌ی عقلانی منافع مادی خود عمل می‌کنند؛ لذا رفتارهای سیاسی بازتاب علایق و منافع طبقاتی است. دولت ابزار سلطه‌ی طبقات بالا و ایدئولوژی‌های سیاسی بازتاب منافع مادی طبقات اجتماعی به شمار می‌آید (محمدی اصل، ۱۳۸۳: ۹۵-۹۶).

---

1. Toqueville
2. Marxist

سیمور مارتین لیپست^۱ معتقد است شرکت در امور سیاسی - اجتماعی به میزان رفاه اقتصادی که فرد یا گروه از آن برخوردار است، وابسته است. از نظر لیپست بین دموکراسی سیاسی و توسعه‌ی اقتصادی - اجتماعی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. به نظر او کشورهای توسعه‌یافته به دلیل اینکه دارای ساختار طبقاتی با حجم کم طبقات بالا و پایین و تراکم جمعیت در طبقه‌ی متوسط هستند، از وضعیت دموکراتیک برخوردارند. به نظر او بیشترین و بهترین نوع مشارکت سیاسی توسط طبقه‌ی متوسط صورت می‌گیرد (شهرام نیا و ملائی، ۱۳۸۹: ۱۴۵).

از نظر هانتینگتون^۲ افراد در جوامع ثروتمند، صنعتی، شهری شده و پیچیده نسبت به افرادی که در نظام اقتصادی و اجتماعی کمتر توسعه‌یافته، روستایی و ابتدایی زندگی می‌کنند، دخالت بیشتری در امور سیاسی دارند. افزایش در نوسازی اقتصادی - اجتماعی و گسترش مشارکت سیاسی در مراحل مختلفی در تاریخ موجود بوده است. هرچه سطح توسعه‌ی اقتصادی - اجتماعی در جامعه بالاتر باشد، سطح مشارکت سیاسی در آن جامعه نیز بالاتر است (فیروزجائیان و جهانگیری، ۱۳۸۷: ۹۱-۹۲).

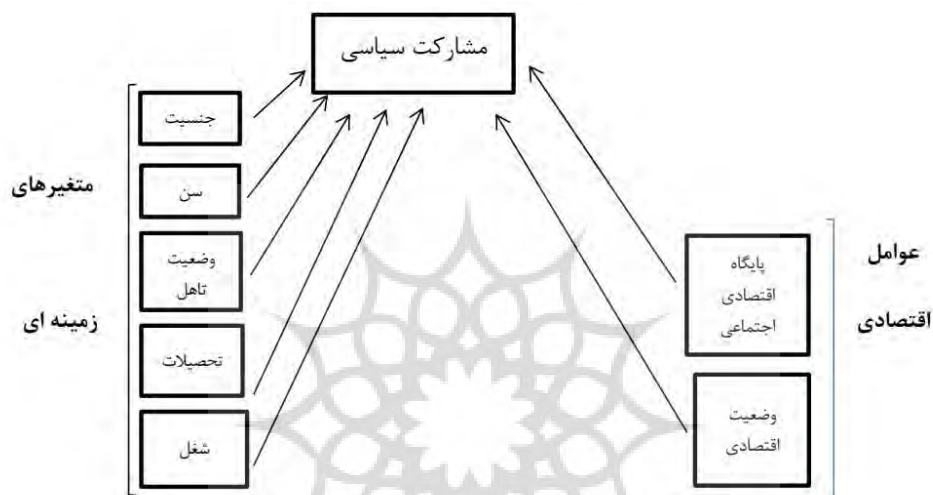
لستر میلبراث^۳ در کتاب مشارکت سیاسی شواهد و مدارکی نشان می‌دهد که بر مبنای آن مشارکت سیاسی در تمام سطوح بر طبق پایگاه اجتماعی - اقتصادی، تحصیلات، شغل، جنسیت، سن، مذهب، قومیت، ناحیه، محل سکونت، شخصیت و محیط سیاسی یا زمینه‌ای که در آن مشارکت سیاسی صورت می‌گیرد، متفاوت است (آل‌غفور و کاشف‌الغطاء، ۱۳۸۸: ۱۵۰). میلبراث به ترسیم طرحی دو بعدی می‌پردازد که در این طرح جوامع به مرکز و پیرامون تقسیم می‌شوند. در این چارچوب وابستگی به مرکز و پیرامون در به دست آوردن وضعیتی خاص از لحاظ اجتماعی و اقتصادی مؤثر است و به دنبال آن بر مشارکت سیاسی تأثیر می‌گذارد. در مرکز بودن موقعیتی را برای فرد به وجود می‌آورد که او را قابل دسترسی می‌نماید، خبرهای مهمی به او می‌رسد، به نهادهای زیادی وابسته می‌شود و در بسیاری از تصمیم‌سازی‌ها سهم می‌گردد. بنابراین مردم مرکز - نسبت به مردم حاشیه - احتمال بالایی از مشارکت در سیاست را دارا هستند. براساس این طرح، می‌توان الگوی بالای شهر و پایین شهر را ترسیم کرد که البته منظور از بالای شهر

---

1. Seymour Martin Lipset
2. Huntington
3. Lester Milbrath

منطقه‌ای است که افراد صاحب موقعیت بالای اقتصادی - اجتماعی در آن زندگی می‌کنند. در مقابل پایین شهرها کسانی هستند که از موقعیت اجتماعی - اقتصادی مطلوبی برخوردار نیستند (همان: ۱۵۲-۱۵۳).

مدل نظری تحقیق

فرضیه‌های اساسی پژوهش

- بین وضعیت اقتصادی پاسخگویان و مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- مشارکت سیاسی بر حسب نوع شغل تفاوت معناداری دارد.
- مشارکت سیاسی بر حسب میزان تحصیلات تفاوت معناداری دارد.
- مشارکت سیاسی بر حسب وضعیت تاهل تفاوت معناداری دارد.
- بین سن و مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- مشارکت سیاسی بر حسب جنسیت تفاوت معناداری دارد.

روش‌شناسی

با توجه به اهداف پژوهش، رویکرد حاکم بر آن، کمی و روش آن پیمایشی^۱ است. برای جمع‌آوری اطلاعات از تکنیک پرسش‌نامه استفاده شده است. روایی پرسش‌نامه با استفاده از نظرات کارشناسان فن از طریق روش روایی محتوایی اثبات شده است. بدین منظور پرسش‌نامه پس از تدوین در اختیار چند تن از اساتید قرار گرفت و با استفاده از نظرات افراد متخصص، اصلاح و ترمیم شد. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ متغیر مشارکت سیاسی با ۱۸ گویه ۰/۷۱۶ و متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی با ۱۲ گویه شامل میزان تحصیلات، عنوان شغل، وضعیت سکونت، قیمت منزل مسکونی، قیمت اتومبیل، متوسط درآمد خانواده در ماه، میزان تحصیلات پدر، میزان تحصیلات مادر، شغل پدر، شغل مادر، متوسط هزینه خانواده در ماه و منطقه محل سکونت ۰/۷۲۵ است.

جامعه‌ی آماری تمامی افراد بالای ۲۵ سال ساکن در شهرستان اسفراین که براساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، تعداد ۵۹۴۹۰ نفر می‌باشند. از این تعداد ۳۸۲ نفر براساس فرمول کوکران به دست آمده است که به منظور تعمیم‌پذیری ۴۰۰ پرسش‌نامه توزیع گردید که از این تعداد ۱۷ پرسش‌نامه مخدوش و ۳۸۳ پرسش‌نامه مورد تحلیل قرار گرفت.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left[\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right]}$$

فرمول ۱- فرمول کوکران

نمونه‌ی مورد بررسی با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. تحلیل‌های آماری تحقیق با کمک نسخه ی ۲۳ نرم افزار Spss انجام شده است.

یافته‌های پژوهش

توصیف اجمالی نمونه‌ی مورد مطالعه

نتایج یافته‌های توصیفی پژوهش حاضر بدین گونه است که در متغیرهای زمینه‌ای تحقیق: ۴۵٪ از نمونه‌ی مورد مطالعه مرد و ۵۵٪ زن هستند. میانگین سنی پاسخگویان ۳۵/۵۴ سال است. بیشترین سنی که در میان پاسخگویان تکرار شده، ۲۸ سال است. بیشترین فراوانی پاسخگویان (۶۵/۵٪) در رده‌ی سنی ۲۵-۳۷ سال هستند. ۷۰/۵٪ از نمونه‌ی مورد مطالعه متأهل، و ۲۹/۵٪ مجرد هستند. از حیث تحصیلات، تنها ۱٪ پاسخگویان بی‌سواد، ۵٪ دارای سواد خواندن و نوشتن، ۱۱٪ زیر دیپلم، ۴۲٪ دیپلم و فوق دیپلم، ۳۲/۹٪ لیسانس و ۸/۱٪ فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند. بیش از نیمی از نمونه‌ی مورد مطالعه (۶۳/۴٪) شاغل و (۳۶/۶٪) بدون شغل هستند. از میان ۶۳/۴٪ شاغل، ۲۹/۵٪ از شغل‌های با منزلت متوسط رو به بالا، ۲۶/۱٪ شغل‌های با منزلت متوسط رو به پایین، ۵/۵٪ منزلت شغلی بالا، ۲/۳٪ منزلت شغلی خیلی بالا و ۰/۸٪ منزلت شغلی پایین برخوردارند.

جدول ۱. توصیف متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	توزیع	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۱۱	۵۵/۱
	مرد	۱۷۲	۴۴/۹
سن	جوان (۲۵-۳۸)	۲۵۱	۶۵/۵
	میان‌سال (۳۹-۴۹)	۱۰۱	۲۶/۴
	مسن (۵۰-۶۲)	۳۱	۸/۱
وضعیت تأهل	مجرد	۱۱۳	۲۹/۵
	متأهل	۲۷۰	۷۰/۵
تحصیلات	بی‌سواد	۴	۱
	سوادخواندن و نوشتن	۱۹	۵
	زیر دیپلم	۴۲	۱۱
	دیپلم و فوق دیپلم	۱۶۱	۴۲
	لیسانس	۱۲۶	۳۲/۹
	فوق لیسانس و بالاتر	۳۱	۸/۱

۳۱/۳	۱۲۰	کارمند	شغل
۲۴/۳	۹۳	آزاد	
۷/۸	۳۰	کارگر	
۹/۷	۳۷	دانشجو	
۲۱/۹	۸۴	خانه‌دار	
۵	۱۹	بیکار	

- در خصوص متغیر وضعیت اقتصادی نمونه‌ی تحقیق، ۱۹/۳٪ در طبقه‌ی بالا، ۲۸/۷٪ در طبقه‌ی متوسط و ۵۲٪ در طبقه‌ی پایین قرار دارند. بنابراین باید گفت بیش از نیمی از نمونه‌ی تحقیق از لحاظ وضعیت اقتصادی در طبقه‌ی پایین قرار دارند.
- در خصوص متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی نمونه‌ی تحقیق که از ترکیب سه متغیر پایگاه اقتصادی (ساخته شده از ترکیب شش گویه: وضعیت مالکیت مسکونی، قیمت منزل مسکونی، قیمت اتومبیل، متوسط درآمد خانواده در ماه، متوسط هزینه خانواده در ماه و منطقه محل سکونت)؛ پایگاه شغلی (ساخته شده از ترکیب سه گویه: شغل فرد، شغل پدر، شغل مادر)؛ پایگاه فرهنگی (ساخته شده از ترکیب میزان سه گویه: تحصیلات فرد، میزان تحصیلات پدر، میزان تحصیلات مادر) نمونه به دست آمد، هر سه این متغیرها در سطح ترتیبی سنجیده شدند و جمع نمره‌های این متغیرها (۳-۹) شد. در این شاخص که بالاترین نمره، پایگاه اقتصادی اجتماعی بالا و پایین‌ترین نمره، پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین را شامل می‌شود، باید گفت ۶/۸٪ در پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالا، ۲۶/۹٪ در پایگاه اقتصادی - اجتماعی متوسط و بیش از نیمی از نمونه‌ی تحقیق (۶۶/۳٪) از نظر پایگاه اقتصادی - اجتماعی در سطح پایین قرار دارند.

جدول ۲. توزیع فراوانی نمونه‌ی تحقیق بر حسب سطوح پایگاه اقتصادی - اجتماعی (درصد)

درصد	فراوانی	سطوح پایگاه اقتصادی - اجتماعی نمونه‌ی تحقیق
۶/۸	۲۶	بالا (۷-۹)
۲۶/۹	۱۰۳	متوسط (۵-۷)
۶۶/۳	۲۵۴	پایین (۳-۵)
۱۰۰	۳۸۳	جمع کل
	۱/۴۰	میانگین کلی شاخص

با نگاهی به جدول ۳ (جدول ذیل)، در خصوص متغیر وابسته‌ی تحقیق (مشارکت سیاسی) مشاهده می‌گردد که ۳۹/۹٪ نمونه‌ی تحقیق مشارکت سیاسی رسمی بالا، ۱۸/۳٪ از آن‌ها مشارکت سیاسی رسمی پایین و ۵۱/۴٪ از آن‌ها مشارکت سیاسی رسمی متوسط دارند. مشارکت سیاسی غیررسمی ۱/۸٪ از نمونه‌ی تحقیق در سطح بالا و ۱۹/۱٪ از آن‌ها در سطح متوسط است. از طرف دیگر تعداد قابل توجهی از افراد نمونه، یعنی معادل ۷۹/۱٪ از آن‌ها، دارای مشارکت سیاسی غیررسمی در سطح پایین هستند. ۱٪ نمونه دارای مشارکت سیاسی اعتراضی در سطح بالا و ۳/۹٪ از آن‌ها دارای مشارکت سیاسی اعتراضی در سطح متوسط می‌باشند. از طرف دیگر تعداد قابل توجهی از افراد نمونه یعنی معادل ۹۵٪ مشارکت سیاسی اعتراضی آنان در سطح پایین است و در نهایت ۴/۴٪ از افراد نمونه‌ی تحقیق دارای مشارکت سیاسی (کل) بالا و ۴۴/۱٪ از آن‌ها دارای مشارکت سیاسی پایین و ۵۱/۴٪ از آن‌ها دارای مشارکت سیاسی در سطح متوسط هستند.

جدول ۳. توصیف ابعاد مشارکت سیاسی

ردیف	سوالات (گویه‌ها)	وضعیت توزیع	همیشه	اکثر اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	اصلا	میانگین
مشارکت سیاسی رسمی	شرکت در انتخابات ریاست جمهوری	فراوانی	۳۰۳	۲۵	۱۷	۱۲	۲۶	۴/۴۸
		درصد	۷۹/۱	۶/۵	۴/۴	۳/۱	۶/۸	
	شرکت در انتخابات مجلس خبرگان	فراوانی	۲۴۴	۲۱	۲۱	۲۲	۷۳	۳/۸۹
		درصد	۶۳/۷	۵/۵	۵/۵	۵/۷	۱۹/۱	
	شرکت در انتخابات شورای شهر	فراوانی	۲۶۵	۲۹	۲۳	۲۰	۴۶	۴/۱۶
		درصد	۶۹/۲	۷/۶	۶/۰	۵/۲	۱۲/۰	
	شرکت در انتخابات نمایندگان مجلس	فراوانی	۲۷۷	۲۷	۲۳	۱۳	۴۳	۴/۲۵
		درصد	۷۲/۳	۷/۰	۶/۰	۳/۴	۱۱/۲	
	شرکت در راهپیمایی (۲۲ بهمن و روز قدس و ...)	فراوانی	۱۳۶	۸۱	۷۳	۴۵	۴۸	۳/۵۷
		درصد	۳۵/۲	۲۱/۱	۱۹/۱	۱۱/۷	۱۲/۵	
	شرکت در جلسات و سخنرانی‌های سیاسی	فراوانی	۳۳	۴۸	۷۱	۹۱	۱۴۰	۲/۳۲
		درصد	۸/۶	۱۲/۵	۱۸/۵	۲۳/۸	۳۶/۶	
شرکت در ستادهای انتخاباتی	فراوانی	۳۵	۵۲	۷۰	۷۴	۱۵۲	۲/۳۳	
	درصد	۹/۱	۱۳/۶	۱۸/۳	۱۹/۳	۳۹/۷		
شرکت در احزاب و تشکل‌های سیاسی	فراوانی	۱۸	۱۲	۴۱	۷۰	۲۴۱	۱/۶۸	
	درصد	۴/۷	۳/۱	۱۰/۷	۱۸/۳	۶۲/۹		
کوشش برای اقناع دیگران در ارتباط با مسئله‌ی سیاسی که خود به آن اعتقاد دارید	فراوانی	۲۵	۳۵	۸۵	۸۲	۱۵۶	۲/۱۹	
	درصد	۶/۵	۹/۱	۲۲/۲	۲۱/۴	۴۰/۷		
نوشتن مقالات یا متون سیاسی	فراوانی	۲	۶	۱۹	۴۱	۳۱۵	۱/۲۷	
	درصد	۰/۵	۱/۶	۵/۰	۱۰/۷	۸۲/۲		
ارتباط با مقامات یا مسئولین سیاسی	فراوانی	۹	۱۶	۳۴	۵۰	۲۷۲	۱/۶۶	
	درصد	۲/۴	۴/۲	۸/۹	۱۳/۱	۷۱/۰		
پیگیری یا پذیرش مناصب سیاسی	فراوانی	۹	۱۱	۳۲	۵۳	۲۷۷	۱/۴۸	
	درصد	۲/۳	۲/۹	۸/۴	۱۳/۸	۷۲/۳		
تشویق دیگران به شرکت در انتخابات و رأی دادن به فردی خاص	فراوانی	۳۹	۴۷	۸۰	۵۴	۱۶۳	۲/۳۳	
	درصد	۱۰/۲	۱۲/۳	۲۰/۹	۱۴/۱	۴۲/۶		
بحث سیاسی در دیدارهای فامیلی و جمع دوستان	فراوانی	۱۹	۴۰	۱۱۲	۸۴	۱۲۷	۲/۳۱	
	درصد	۵/۰	۱۰/۴	۲۹/۲	۲۱/۹	۳۲/۲		
		فراوانی	۴۱	۸۵	۹۹	۷۳	۸۵	۲/۸۰

مشارکت سیاسی کل

	۲۲/۲	۱۹/۱	۲۵/۸	۲۲/۲	۱۰/۷	درصد	جستجو و پیگیری اخبار سیاسی	
۱/۳۴	۳۰۴	۴۵	۲۰	۷	۷	فراوانی	سرزنش دیگران به خاطر شرکت در انتخابات	مشارکت سیاسی
	۷۹/۴	۱۱/۷	۵/۲	۱/۸	۱/۸	درصد		
۱/۴۶	۲۷۳	۶۱	۳۵	۹	۵	فراوانی	نوشتن نامه‌ی اعتراضی به مسئولین	مشارکت سیاسی
	۷۱/۳	۱۵/۹	۹/۱	۲/۳	۱/۳	درصد		
۱/۳۱	۳۱۱	۳۹	۱۹	۳	۸	فراوانی	شرکت در راهپیمایی‌های اعتراضی	اعتراضی
	۸۱/۲	۱۰/۲	۵/۰	۰/۸	۲/۱	درصد		

آزمون فرضیه‌ها

بررسی نرمال بودن داده‌ها

به منظور بررسی ادعای نرمال بودن متغیرهای پژوهش و داده‌های جمع‌آوری شده، از نرم‌افزار SPSS23 و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید. براین اساس، هرچقدر مقدار معنادار کمتر از ۰/۰۵ باشد، داده‌ها از توزیع نرمال بودن پیروی نمی‌کنند. همان‌طور که بیان شد، آلفا^۱ سطح خطایی است که محقق در نظر می‌گیرد که معمولاً ۵٪ است؛ بنابراین، از آنجایی که مقدار معناداری همه متغیرها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف کوچکتر از ۰/۰۵ است، می‌توان فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها را رد کرد و نتیجه گرفت که داده‌ها از توزیع غیر نرمال برخوردار هستند.

جدول ۴. آزمون نرمالیت‌ه توزیع داده‌ها

وضعیت	Sig	کولموگروف اسمیرنوف	متغیر
غیرنرمال	۰/۰۰	۰/۷۲۲	مشارکت سیاسی رسمی
غیرنرمال	۰/۰۰	۰/۹۵۲	مشارکت سیاسی غیر رسمی
غیرنرمال	۰/۰۰	۰/۶۶۹	مشارکت سیاسی اعتراضی
غیرنرمال	۰/۰۰	۰/۸۵۶	مشارکت سیاسی کل

وضعیت اقتصادی: فرض بر این است که بین وضعیت اقتصادی و ابعاد مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

جدول ۵. نتایج ضرایب همبستگی اسپیرمن وضعیت اقتصادی و ابعاد مشارکت سیاسی

متغیر	مشارکت سیاسی	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد مشاهدات	نتیجه‌ی فرضیه
وضعیت اقتصادی	رسمی	۰/۰۱۶	۰/۷۵۹	۳۸۳	رد فرضیه
	غیررسمی	۰/۲۱۳	۰/۰۰۰	۳۸۳	تأیید فرضیه
	اعتراضی	۰/۱۴۸	۰/۰۰۴	۳۸۳	تأیید فرضیه
	کل	۰/۱۷۸	۰/۰۰۰	۳۸۳	تأیید فرضیه

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری (۰/۷۵۹)، رابطه‌ی معناداری بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی رسمی نمونه‌ی تحقیق وجود ندارد؛ بنابراین فرض (H_0) که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر باشد، تأیید می‌شود. در سطح معناداری (۰/۰۰۰) و ضریب همبستگی (۰/۲۱۳) رابطه‌ی معناداری بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی غیررسمی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H_1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. در نتیجه استنباط می‌شود که با بهبود یافتن وضعیت اقتصادی میزان مشارکت سیاسی غیررسمی نیز افزایش یابد و بالعکس. در سطح معناداری (۰/۰۰۴) و ضریب همبستگی (۰/۱۴۸) رابطه‌ی معناداری بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی اعتراضی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H_1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد؛ در نتیجه استنباط می‌شود که با بهبودی وضعیت اقتصادی میزان مشارکت سیاسی اعتراضی نیز افزایش یابد و بالعکس. در سطح معناداری (۰/۰۰۰) و ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۱۷۸)، رابطه‌ی معناداری بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی کل نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H_1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت

مثبت نشان داده شده است، رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد؛ در نتیجه استنباط می‌شود که با بهبود یافتن وضعیت اقتصادی میزان مشارکت سیاسی کل نیز افزایش یابد و بالعکس.

جدول ۶. تفاوت میانگین مشارکت سیاسی بر حسب وضعیت اقتصادی (کروسکال والیس)

مشارکت سیاسی رسمی	مشارکت سیاسی غیر رسمی	مشارکت سیاسی اعتراضی	مشارکت سیاسی کل	
۴/۱۴۱	۵/۲۳۲	۲/۳۳۴	۳/۰۴۴	Chi-Square
۲	۲	۲	۲	درجه آزادی
۰/۰۲۴	۰/۰۰۱	۰/۰۱۶	۰/۵۸	سطح معناداری

جدول ۷. وضعیت میانگین رتبه ابعاد مشارکت سیاسی براساس وضعیت اقتصادی پاسخ دهندگان

وضعیت اقتصادی	نمونه	پاسخ دهندگان	
بالا	۷۴	۱۹/۹۸	مشارکت سیاسی رسمی
متوسط	۱۱۰	۲۰/۳۰	
پایین	۹۹	۲۰/۵۵	
بالا	۷۴	۲۹/۵۲	مشارکت سیاسی غیر رسمی
متوسط	۱۱۰	۲۳/۲۷	
پایین	۹۹	۲۳/۳۸	
بالا	۷۴	۴/۹۷	مشارکت سیاسی اعتراضی
متوسط	۱۱۰	۳/۸۶	
پایین	۹۹	۳/۹۵	
بالا	۷۴	۴۹/۵۱	مشارکت سیاسی کل
متوسط	۱۱۰	۴۳/۵۸	
پایین	۹۹	۴۳/۹۳	

با توجه به وضعیت اقتصادی پاسخ‌دهندگان و با در نظر گرفتن اینکه از نظر وضعیت اقتصادی به سه دسته وضعیت اقتصادی (بالا، متوسط و پایین) تقسیم شده‌اند، از کروسکال والیس استفاده شده است. همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، Sig. در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی، اعتراضی و کل از عدد ۰/۰۵ کوچکتر است. تفاوت معنی‌دار بین سه رده وضعیت اقتصادی و در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی، اعتراضی و کل وجود دارد.

پایگاه اقتصادی - اجتماعی: فرض بر این است که بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و ابعاد مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

جدول ۸. نتایج ضرایب همبستگی پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی

متغیر	مشارکت سیاسی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معناداری	تعداد مشاهدات	نتیجه‌ی فرضیه
پایگاه اقتصادی - اجتماعی	رسمی	-۰/۰۲۵	۰/۶۳۱	۳۸۳	رد فرضیه
	غیررسمی	۰/۱۶۲	۰/۰۰۱	۳۸۳	تأیید فرضیه
	اعتراضی	۰/۰۹۶	۰/۰۶۰	۳۸۳	رد فرضیه
	کل	۰/۰۹۶	۰/۰۶۰	۳۸۳	رد فرضیه

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری (۰/۶۳۱)، رابطه‌ی معناداری بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی رسمی نمونه‌ی تحقیق وجود ندارد. بنابراین فرض H_0 که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود که در سطح معناداری (۰/۰۰۱) و ضریب همبستگی (۰/۱۶۲) رابطه‌ی معناداری بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی غیررسمی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد. بنابراین فرض H_1 که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است، رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد؛ در نتیجه استنباط می‌شود که با بهبود یافتن پایگاه اقتصادی - اجتماعی میزان مشارکت سیاسی غیررسمی نیز افزایش یابد و بالعکس. نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری (۰/۰۶۰)، رابطه‌ی معناداری بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی اعتراضی نمونه‌ی تحقیق وجود ندارد. بنابراین فرض H_0 که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود. نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری (۰/۰۶۰)، رابطه‌ی معناداری بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی کل نمونه‌ی تحقیق وجود ندارد. بنابراین فرض H_0 که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود.

جدول ۹. تفاوت میانگین مشارکت سیاسی بر حسب پایگاه اقتصادی- اجتماعی (کروسکال والیس)

مشارکت سیاسی	کل	اعتراضی	غیررسمی	رسمی
Chi-Square	۰/۴۴۷	۱/۲۲۲	۲/۴۳۵	۱/۲۴۱
درجه آزادی	۲	۲	۲	۲
سطح معناداری	۰/۶۱	۰/۸۳	۰/۰۰۰	۰/۴۳

جدول ۱۰. وضعیت میانگین رتبه ابعاد مشارکت سیاسی بر اساس پایگاه اقتصادی- اجتماعی

پاسخ‌دهندگان

مشارکت سیاسی	وضعیت اقتصادی	نمونه	پاسخ‌دهندگان
رسمی	بالا	۲۶	۱۹/۴۲
	متوسط	۱۰۳	۲۰/۱۶
	پایین	۲۵۴	۲۰/۵۵
غیر رسمی	بالا	۲۶	۲۸/۰۳
	متوسط	۱۰۳	۲۵/۶۶
	پایین	۲۵۴	۲۳/۷۲
اعتراضی	بالا	۲۶	۴/۳۰
	متوسط	۱۰۳	۴/۴۲
	پایین	۲۵۴	۳/۹۸
کل	بالا	۲۶	۴۷/۴۶
	متوسط	۱۰۳	۴۵/۸۲
	پایین	۲۵۴	۴۴/۲۷

با توجه به پایگاه اقتصادی- اجتماعی پاسخ‌دهندگان و با در نظر گرفتن اینکه از نظر پایگاه اقتصادی- اجتماعی به سه دسته پایگاه اجتماعی (بالا، متوسط و پایین) تقسیم شده‌اند، از کروسکال والیس استفاده شده است. نتایج در جدول فوق مشاهده می‌گردد: همانطور که مشاهده می‌شود Sig. در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی از عدد ۰/۰۵ کوچکتر است. تفاوت معنی‌دار بین سه رده وضعیت اقتصادی و در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی وجود دارد. نتایج جدول ۱۰ نشان می‌دهد که تفاوت ناملموس میانگین مشارکت سیاسی رسمی در بین نمونه‌ی تحقیق بر حسب پایگاه اقتصادی- اجتماعی نیز تأیید کننده‌ی عدم وجود رابطه‌ی معنادار بین دو متغیر است. با توجه به نتایج جدول فوق، تفاوت قابل توجه میانگین مشارکت سیاسی

غیررسمی در بین نمونه‌ی تحقیق بر حسب پایگاه اقتصادی - اجتماعی نیز تأیید کننده‌ی وجود رابطه‌ی معنادار بین دو متغیر است. همان‌طور که مشاهده می‌شود میانگین مشارکت سیاسی افراد دارای پایگاه اقتصادی - اجتماعی نیز بالاست (معادل ۰/۲۸/۰۳) و افراد دارای پایگاه اقتصادی - اجتماعی متوسط میانگین نمره‌ی مشارکت سیاسی آن‌ها (معادل ۰/۲۵/۶۶) و افراد با پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین میانگین نمره‌ی مشارکت سیاسی آن‌ها (معادل ۰/۲۳/۷۲) است. بنابراین استنباط می‌شود که با بالا رفتن پایگاه اقتصادی - اجتماعی میزان مشارکت سیاسی غیررسمی نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که تفاوت غیر قابل توجه میانگین مشارکت سیاسی اعتراضی در بین نمونه‌ی تحقیق بر حسب پایگاه اقتصادی - اجتماعی نیز تأیید کننده‌ی عدم وجود رابطه‌ی معنادار بین دو متغیر است. نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که تفاوت غیر قابل توجه میانگین مشارکت سیاسی کل در بین نمونه‌ی تحقیق بر حسب پایگاه اقتصادی - اجتماعی نیز تأیید کننده‌ی عدم وجود رابطه بین دو متغیر است.

شغل: فرض بر این است که بین مشارکت سیاسی و نوع شغل رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

جدول ۱۱. نتایج ضرایب همبستگی نوع شغل و مشارکت سیاسی

متغیر	مشارکت سیاسی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معناداری	تعداد مشاهدات	نتیجه‌ی فرضیه
نوع شغل	رسمی	-۰/۶۲	۰/۰۰۰	۳۸۳	تأیید فرضیه
	غیررسمی	۰/۸۱	۰/۰۰۱	۳۸۳	تأیید فرضیه
	اعتراضی	۰/۴۳	۰/۰۰۰	۳۸۳	تأیید فرضیه
	کل	۰/۶۹	۰/۰۰۲	۳۸۳	تأیید فرضیه

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری (۰/۰۰۰) رابطه‌ی معناداری بین وضعیت اشتغال و مشارکت سیاسی نمونه‌ی رسمی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H0) که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، رد می‌شود. در سطح معناداری (۰/۰۰۱) و ضریب همبستگی (۰/۸۱) رابطه‌ی معناداری بین نوع شغل و مشارکت سیاسی غیررسمی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۰/۹۹ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. در نتیجه استنباط می‌شود که با

بهبود یافتن وضعیت اقتصادی میزان مشارکت سیاسی غیررسمی نیز افزایش یابد و بالعکس. در سطح معناداری (۰/۰۰۰) و ضریب همبستگی (۰/۴۳) رابطه‌ی معناداری بین نوع شغل و مشارکت سیاسی اعتراضی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد؛ در نتیجه استنباط می‌شود که با بهبود یافتن وضعیت اقتصادی میزان مشارکت سیاسی اعتراضی نیز افزایش یابد و بالعکس. در سطح معناداری (۰/۰۰۲) و ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۶۹) رابطه‌ی معناداری بین نوع شغل و مشارکت سیاسی کل نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر می‌باشد، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است، رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد.

جدول ۱۲. ابعاد مشارکت سیاسی نمونه‌ی تحقیق بر حسب نوع شغل براساس آزمون آماری (کروسکال والیس)

مشارکت سیاسی	رسمی	غیر رسمی	اعتراضی	کل
Chi-Square	۲۴۶/۴۵۱	۱۵۵/۴۱۴	۱۳۴/۲۸۱	۱۳۵/۹۳۶
درجه آزادی	۴	۴	۴	۴
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

جدول ۱۳. وضعیت میانگین رتبه‌ی ابعاد مشارکت سیاسی براساس شغل پاسخ‌دهندگان

مشارکت سیاسی	پاسخ‌دهندگان	نمونه	میانگین رتبه
رسمی	آزاد	۹۳	۷۸/۴۲
	کارگر	۳۰	۱۸۲/۱۵
	کارمند	۱۲۰	۲۷۶/۷۸
	دانشجو	۳۷	۱۷۰/۱۰
	خانه‌دار	۸۴	۱۰۴/۵۰
غیر رسمی	آزاد	۹۳	۷۳/۱۳
	کارگر	۳۰	۱۳۰/۴۵
	کارمند	۱۲۰	۲۸۳/۰۲

۱۹۹	۳۷	دانشجو	اعتراضی
۱۹۰/۲۷	۸۴	خانه‌دار	
۴۲/۵۰	۹۳	آزاد	
۲۶۱/۰۳	۳۰	کارگر	
۲۶۲/۹۹	۱۲۰	کارمند	
۴۲/۵۰	۳۷	دانشجو	
۹۳/۵۰	۸۴	خانه‌دار	کل
۳۰/۵۰	۹۳	آزاد	
۱۶۹	۳۰	کارگر	
۳۱۸	۱۲۰	کارمند	
۲۶۲/۹۴	۳۷	دانشجو	
۱۷۰	۸۴	خانه‌دار	

نتایج جدول ۱۳ براساس آزمون کروسکال والیس، نشان می‌دهد که در ابعاد مشارکت سیاسی رسمی، بیشترین میانگین رتبه‌ها از سوی کارمندان بود.

تحصیلات: فرض بر این است که بین مشارکت سیاسی و سطح تحصیلات رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

جدول ۱۴. نتایج ضرایب همبستگی نوع شغل و مشارکت سیاسی

نتیجه ی فرضیه	تعداد مشاهدات	سطح معناداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	مشارکت سیاسی	متغیر
رد فرضیه	۳۸۳	۰/۶۹۰	۰/۲۱	رسمی	تحصیلات
تایید فرضیه	۳۸۳	۰/۰۰۱	۰/۷۹	غیررسمی	
رد فرضیه	۳۸۳	۰/۴۷۱	۰/۳۴	اعتراضی	
تایید فرضیه	۳۸۳	۰/۰۰۲	۰/۵۸	کل	

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری (۰/۰۰۰) رابطه‌ی معناداری بین سطح تحصیلات و مشارکت سیاسی رسمی نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H0) که بیانگر عدم وجود رابطه بین دو متغیر است، رد می‌شود. در سطح معناداری (۰/۰۰۱) و ضریب همبستگی (۰/۷۹) رابطه‌ی معناداری بین مشارکت سیاسی غیررسمی و سطح تحصیلات نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود.

این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. در نتیجه استنباط می‌شود که میزان مشارکت سیاسی غیررسمی با بالارفتن تحصیلات افزایش یابد و بالعکس. در سطح معناداری (۰/۰۰۲) و ضریب همبستگی (۰/۵۸) رابطه‌ی معناداری بین تحصیلات و مشارکت سیاسی کل نمونه‌ی تحقیق وجود دارد؛ بنابراین فرض (H1) که بیانگر وجود رابطه بین دو متغیر است، تأیید می‌شود. این رابطه در سطح ۹۹٪ معنادار بوده و از آنجا که مقدار کمیت مورد نظر با علامت مثبت نشان داده شده است؛ بنابراین رابطه‌ی مستقیم بین دو متغیر وجود دارد؛ در نتیجه استنباط می‌شود که میزان مشارکت سیاسی کل با بالارفتن سطح سواد افزایش یابد و بالعکس.

وضعیت تأهل: فرض بر این است که بین مشارکت سیاسی و وضعیت تأهل رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

جدول ۱۵. تفاوت میانگین هر یک از ابعاد مشارکت سیاسی بر حسب متغیر وضعیت تأهل براساس آزمون آماری (یومن ویت نی)

نتیجه فرضیه	سطح معناداری	آماره آزمون من ویتنی	میانگین رتبه‌ای		متغیر مشارکت سیاسی
			متاهل	مجرد	
تایید فرضیه	۰/۰۱۰	۲/۱۲۱	۱۸۶/۵۰	۲۱۵/۶۱	رسمی
رد فرضیه	۰/۲۶	۱/۵۷۷	۱۷۹/۳۰	۱۸۶/۲۶	غیر رسمی
رد فرضیه	۰/۴۲	۱/۴۲۱	۱۸۰/۱۸	۱۸۸/۱۹	اعتراضی
رد فرضیه	۰/۶۴	۱/۶۴۲	۱۷۸/۳۴	۱۸۰/۳۷	کل

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که بین متغیر تأهل و مشارکت سیاسی در سه بُعد غیررسمی، اعتراضی و کل تفاوت معنادار وجود ندارد. بین متغیر وضعیت تأهل و مشارکت سیاسی تنها در بعد رسمی تفاوت معناداری دارد. همچنین، با توجه به میانگین رتبه‌ها میزان مشارکت سیاسی در بعد غیررسمی و اعتراضی و کل در بین متأهل‌ها بیشتر از افراد مجرد است.

سن: فرض بر این است که بین سن و هر یک از ابعاد مشارکت سیاسی رابطه وجود دارد.
جدول ۱۶. رابطه‌ی بین هر یک از ابعاد مشارکت سیاسی و سن نمونه‌ی تحقیق بر حسب آزمون آماری (اسپیرمن)

متغیر	متغیر مشارکت سیاسی	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد مشاهدات	نتیجه‌ی فرضیه
سن	رسمی	۰/۰۲۵	۰/۶۲۸	۳۸۳	رد فرضیه
	غیررسمی	-۰/۰۲۶	۰/۶۰۹	۳۸۳	رد فرضیه
	اعتراضی	-۰/۰۴۶	۰/۳۷۰	۳۸۳	رد فرضیه
	کل	-۰/۰۰۹	۰/۸۶۸	۳۸۳	رد فرضیه

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که بین متغیر سن و ابعاد مشارکت سیاسی رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

جدول ۱۷. تفاوت میانگین مشارکت سیاسی بر حسب پایگاه اقتصادی - اجتماعی (کروسکال والیس)

مشارکت سیاسی	کل	اعتراضی	غیر رسمی	رسمی
Chi-Square	۰/۴۴۷	۰/۲۲۲	۰/۴۳۵	۰/۲۴۱
درجه آزادی	۲	۲	۲	۲
سطح معناداری	۰/۶۱	۰/۸۳	۰/۳۶	۰/۴۳

با توجه به سطح معناداری تمام متغیرها که بالای ۰/۰۵ است، به لحاظ آماری بین مشارکت سیاسی پاسخ‌دهندگان و گروه‌های مختلف سنی تفاوت وجود ندارد. به عبارت دیگر فرض H_0 تحقیق تأیید و فرض H_1 رد می‌گردد.

جدول ۱۸. وضعیت میانگین رتبه‌ی ابعاد مشارکت سیاسی براساس پایگاه اقتصادی - اجتماعی پاسخ‌دهندگان

مشارکت سیاسی	وضعیت اقتصادی	نمونه	پاسخ‌دهندگان
رسمی	بالا	۲۶	۱۹/۴۲
	متوسط	۱۰۳	۲۰/۱۶
	پایین	۲۵۴	۲۰/۵۵
غیر رسمی	بالا	۲۶	۲۸/۰۳
	متوسط	۱۰۳	۲۵/۶۶
	پایین	۲۵۴	۲۳/۷۲

۴/۳۰	۲۶	بالا	اعتراضی
۴/۴۲	۱۰۳	متوسط	
۳/۹۸	۲۵۴	پایین	
۴۷/۴۶	۲۶	بالا	کل
۴۵/۸۲	۱۰۳	متوسط	
۴۴/۲۷	۲۵۴	پایین	

با توجه به پایگاه اقتصادی- اجتماعی پاسخ‌دهندگان و با در نظر گرفتن اینکه از نظر پایگاه اقتصادی- اجتماعی به سه دسته پایگاه اجتماعی (بالا، متوسط و پایین) تقسیم شده‌اند، از کروسکال والیس استفاده شده است. این نتایج در جدول فوق مشاهده می‌گردد: Sig. در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی از عدد ۰.۵ کوچکتر است. تفاوت معنی‌دار بین سه رده وضعیت اقتصادی و در متغیرهای مشارکت سیاسی غیررسمی وجود دارد. جنسیت: فرض بر این است که تفاوت‌های جنسیتی بر میزان هر یک از ابعاد مشارکت سیاسی مؤثر است.

برای بررسی تفاوت متغیر ابعاد مشارکت سیاسی با توجه به جنسیت (زنان و مردان) از آزمون یومن وایتنی استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر مشاهده می‌شود. جدول ۱۹. تفاوت هر یک از ابعاد مشارکت سیاسی نمونه‌ی تحقیق بر حسب متغیر جنسیت براساس آزمون آماری (U من ویت نی)

نتیجه فرضیه	سطح معناداری	آماره‌ی آزمون من ویتنی	میانگین رتبه‌ای		متغیر مشارکت سیاسی
			مرد	زن	
رد فرضیه	۰/۹۸	۱/۶۵۵	۱۸۳/۴۴	۲۰۱/۲۶	رسمی
تأیید فرضیه	۰/۰۱۱	۲/۵۴۵	۱۸۰/۰۶	۲۰۴/۹۱	غیر رسمی
تأیید فرضیه	۰/۰۳۴	۲/۱۲۱	۱۸۰/۹۸	۲۰۳/۹۲	اعتراضی
تأیید فرضیه	۰/۰۱۴	۱/۶۹۸	۱۸۸/۴۱	۱۹۵/۸۸	کل

بر پایه‌ی نتایج آزمون یومن وایت نی، میزان Z مشاهده شده و سطح معناداری نشان می‌دهد که بین مشارکت سیاسی زنان و مردان تفاوت معناداری وجود دارد و تنها در بعد رسمی تفاوت معنادار وجود ندارد. بدین معنا که بین متغیر جنسیت و مشارکت سیاسی در سه بعد غیررسمی،

اعتراضی و کل تفاوت معنادار وجود دارد. همچنین، با توجه به میانگین رتبه‌ها میزان مشارکت سیاسی زنان در بعد غیررسمی و اعتراضی و کل بیشتر از مردان است.

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۳ نفر از شهروندان بالای ۲۵ سال اسفراینی براساس نمونه‌گیری طبقه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. با استفاده از پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته‌ی ۲۳ سؤالی مشارکت سیاسی و عوامل اقتصادی مؤثر بر آن در شهرستان اسفراین سنجیده شد. مشارکت سیاسی در سه بُعد رسمی، غیررسمی و اعتراضی بررسی گردید و از مجموع این ابعاد مشارکت سیاسی کل ساخته شد. سؤالات براساس چارچوب نظری و نتایج بررسی‌های موجود تنظیم گردید. اعتبار پرسش‌نامه از طریق اعتبار محتوا سنجش شد و برای بررسی پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. آلفای کرونباخ برای متغیرهای مستقل و همچنین متغیر وابسته‌ای که آلفا برای آن‌ها قابل کاربرد بود، بالای ۰/۷ به دست آمد که این امر نشان‌دهنده‌ی همبستگی بالای سؤالات است. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss پردازش گردیدند.

در ارتباط با فرضیه‌ی اصلی پژوهش، نتایج آزمون پیرسون نشان داد که بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی غیررسمی، اعتراضی و مشارکت سیاسی کل رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. سطح معناداری ۰/۰۰۰ و ضریب همبستگی ۰/۱۷۸ و اختلاف قابل توجه میانگین درصدهای مشارکت سیاسی با وضعیت اقتصادی بالا و متوسط و پایین نیز تأییدکننده‌ی معناداری این رابطه است. به‌عبارت‌دیگر، افرادی که وضعیت اقتصادی بالاتری دارند، مشارکت سیاسی بیشتری دارند. در ارتباط فرضیه‌ی فوق با ادبیات تجربی و نظری می‌توان بیان کرد که ارتباط معنادار بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی هم‌سو با نظریات دوتوکویل، مارکس، لیپست و هانتینگتون، ایرشین ماریان، روست و کاستلو در زمینه‌ی وضعیت اقتصادی است. یافته‌های بستانی (۱۳۸۲)، جعفری‌نیا (۱۳۸۷)، آل غفور و کاشف‌الغطاء (۱۳۸۸)، فیروزجائیان و جهانگیری (۱۳۸۷) هم‌سو و مرتبط با نتایج پژوهش حاضر این واقعیت را توضیح می‌دهند که وضعیت اقتصادی بالای فرد یکی از عوامل مهم تقویت مشارکت سیاسی او است؛ اما ایساکسون (2010) خلاف نتایج پژوهش حاضر

نتیجه‌گیری می‌کند که افراد دارای منابع کم در مقایسه با افراد دارای منابع غنی کمتر در سیاست شرکت می‌کنند. نکته‌ی جالب توجه در یافته‌های این پژوهش موافق با یافته‌های ایساکسون، رابطه‌ی معنادار بین وضعیت اقتصادی و مشارکت سیاسی رسمی یافت نشد. فرضیه‌ی دیگر پژوهش حاضر این است که به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد و مشارکت سیاسی آن‌ها رابطه‌ی معناداری وجود دارد. به نحوی که افرادی با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر، مشارکت سیاسی بیشتری دارند. در این پژوهش، نتایج آزمون پیرسون نشان داد که فقط بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مشارکت سیاسی غیررسمی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. بین مشارکت سیاسی کل و پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. نتایج این پژوهش هم‌سو با نتایج محمدی (۱۳۸۰) است. او نیز به این نتیجه رسیده بود که پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد نقش تعیین‌کننده‌ای بر مشارکت سیاسی ندارد. می‌توان این‌گونه تحلیل نمود که تمام افراد مورد مطالعه فارغ از طبقه و پایگاه اقتصادی - اجتماعی در بُعد رسمی مشارکت داشتند که نمونه‌ی بارز آن شرکت در انتخابات است. اما با توجه به اهمیت میزان مشارکت سیاسی که ذکر گردید، اگر بخواهیم میزان مشارکت سیاسی در شهرستان اسفراین را افزایش دهیم، باید در جهت بهبود وضعیت اقتصادی افراد آن برنامه‌ریزی شود.

تعارض منافع: هیچ‌گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

منابع

- آب نیکی، حسن (۱۳۹۰). جهانی شدن و مشارکت. فصلنامه پژوهش سیاست نظری، دوره‌ی جدید (۱۰)، ۱۰۹-۱۳۱.
- آل غفور، محمدتقی، و کاشف‌الغطاء، فاطمه (۱۳۸۸). تأثیر شرایط اجتماعی - اقتصادی بر مشارکت سیاسی زنان در ایران. *باتون شیعه*، ۶ (۲۰)، ۱۴۹-۱۸۵.
- ادیبی سده، مهدی، و کیهانی، مسیح‌الله (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه اصفهان. *فصلنامه‌ی علمی پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر*، ۱ (۱)، ۱۵۱-۱۷۶.
- بستانی، حسن (۱۳۸۲). بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی دانشجویان بر میزان مشارکت سیاسی آنان (پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم سیاسی)، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه تهران، ایران.
- پیشه ور، احمد (۱۳۷۶). *جامعه‌شناسی سیاسی*. اهواز: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- جعفری‌نیا، غلامرضا (۱۳۸۷). تأثیر روابط سازمانی و پایگاه طبقاتی بر تمایل به مشارکت سیاسی جوانان شهر خورموج. *مجله‌ی علوم اجتماعی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۵ (۲)، ۱-۱۸.
- حسینی، قاسم (۱۳۸۹). بررسی رابطه‌ی بیگانگی سیاسی و اجتماعی با مشارکت سیاسی و اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال‌های ۸۶ - ۸۷. *فصلنامه‌ی علوم اجتماعی*، ۱۷ (۵۰)، ۱۳۰-۱۷۱.
- زاهدی، محمد جواد، و بیرانوند، علی (۱۳۸۹). پایگاه اقتصادی - اجتماعی و نگرش به مشارکت سیاسی (مطالعه‌ی موردی: شهر خرم‌آباد). *مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران*، ۱۱ (۲)، ۵۱-۷۳.
- زیبا کلام، صادق، اصبعی، حسین، و افشاری، داوود (۱۳۸۹). تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر مشارکت سیاسی (مطالعه‌ی موردی: شهرستان دشتستان). *نشریه مطالعات سیاسی*، ۳ (۹)، ۳۱-۴۹.

سروش، مریم، و حسینی، مریم (۱۳۹۲). نوجوانان، جوانان و مشارکت سیاسی، بررسی مقایسه‌ای نقش عوامل جامعه‌پذیری در مشارکت سیاسی جوانان و نوجوانان شیراز. *مجله‌ی علوم اجتماعی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۰ (۲)، ۹۳ - ۱۲۵.

شهرام نیا، امیر مسعود، و ملایی، صابر (۱۳۸۹). تحلیل آگاهی سیاسی معلمان بر شرکت در انتخابات: مطالعه‌ی موردی معلمان نواحی ۱ و ۳ اصفهان. *پژوهش‌نامه‌ی علوم سیاسی*، ۶ (۱)، ۱۶۶-۱۳۵.

غفاری هاشچین، زاهد، بیگی نیا، عبدالرضا، و تصمیم قطعی، اکرم (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان علوم سیاسی و فنی دانشگاه تهران. *دانشنامه‌ی دانش سیاسی*، ۶ (۲)، ۲۴۰-۲۰۷.

فیروزجائیان، علی اصغر، و جهانگیری، جهانگیر (۱۳۸۷). تحلیل جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی دانشجویان: نمونه‌ی مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه تهران. *مجله‌ی علوم اجتماعی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۵ (۱)، ۸۳ - ۱۰۹.

محمدی، جمال (۱۳۸۰). *بررسی ارتباط پایگاه اجتماعی و اقتصادی، زمینه‌های خانوادگی، ساخت شخصیتی افراد با میزان مشارکت سیاسی آنان* (پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی جامعه‌شناسی)، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، ایران.

محمدی اصل، عباس (۱۳۸۳). *موانع مشارکت سیاسی زنان در ایران. فصلنامه‌ی علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۳ (۱۲)، ۹۳ - ۱۳۰.

نشاط، محمدرضا (۱۳۸۹). *بررسی و مطالعه‌ی عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت سیاسی (شرکت در انتخابات) معلمان و دبیران آموزش و پرورش ناحیه‌ی یک شهر ری* (پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی جامعه‌شناسی)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور واحد مرکز تهران، ایران.

نیک‌پور قنواتی، لیلا، معینی، مهدی، و احمدی، حبیبی (۱۳۹۱). *بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی مرتبط با مشارکت سیاسی. زن و جامعه*، ۳ (۹)، ۴۱-۶۴.

وحیدآ، فریدون، و نیازی، محسن (۱۳۸۳). *تأملی در مورد رابطه‌ی بین ساختار خانواده و مشارکت اجتماعی در شهر کاشان. نامه‌ی علوم اجتماعی*، ۳ (۲۳)، ۱۱۷-۱۴۵.

- Cainzos, M., & Voces, C. (2010). Class inequalities in political participation and the death of class debate. *International Sociology*, 25(3), 383-418.
- Isaksson, A.S. (2010). *Political participation in Africa: Participatory inequalities and the role of resources (No. 462)*. Gothenburg: School of Business, Economics and Law at University of Gothenburg. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/23023/gupea_2077_23023_4.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Lamprianou, I. (2013). Contemporary political participation research: A critical assessment. In K. Demetriou (Ed.), *Democracy in transition* (pp. 21-42). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-30068-4_2
- Markus, G. B., & Walton, H. Jr. (2002). *Civic participation in American cities*. Michigan: University of Michigan. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=69d83eb9ce870a31e3eb6149ae44aa95667afaf4>

